

ANADOLU İNANÇLARI EKSENİNDE TÜRKÜLERİMİZDE RENKLERİN VE SAYILARIN GİZEMİ

Mystery of Colors and Numbers in Folksongs With in the Context of Anatolian Beliefs

Mustafa Öner UZUN*

Öz: İnanç, insanların başkalarından öğrenme yoluyla belleklerinde oluşturdukları bir düşünce sistemidir. Anadolu inançları ise, Anadolu insanının yaşamı boyunca karşılaştığı olaylar hakkında doğruluğunu ya da yanlışlığını sorgulama ihtiyacı duymadan birbirlerine aktardıkları kabullenmelerdir. İnsanlarımızın günlük yaşamlarında ortaya koydukları davranışlara yön veren bu inanmalar, doğal olarak onların yarattıkları kültürü de derinden etkilemişlerdir.

Somut olmayan kültürel miraslarımız içinde yer alan Türkülerimiz, Anadolu insanının yaşamını yansıtan sözlü gelenek ürünleri olarak özellikle müzik eşliğinde dile getirilir ve adeta ortak bir kültürel bilinci de nesilden nesle taşırlar. Bu noktadan hareketle, Anadolu'nun çeşitli yörelerinden seçilmiş olan Türkü isimlerinde en sık yer alan **ak, kara** ve **yeşil** renkleri ile yine Türkülerde en sık yer alan **bir, iki, üç, dört, beş, yedi, sekiz, dokuz, on** ve **kırk** sayılarının Anadolu inançlarındaki ifadeleri, önce durum belirleyici, daha sonra ise ilişki arayıcı bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Anadolu, İnanç, Türkü, Renk, Sayı.

Abstract: Belief is a system of thinking which are created by people in their memories by way of learning from the others. As for Anatolian beliefs are the espousings which are transmitted by Anatolian people to each other through all their life without needing questioning if they are true or false about the events to be faced. These beliefs direct behaviors of our people in their daily lives, naturally influenced deeply the culture which was created by them.

Our Folksongs that are cultural inheritance which are not concrete, are given voice to especially with music as oral traditional products that are represented life of Anatolian people and transmitted a common cultural awareness from generation to generation. From this point of view, expressions in Anatolian beliefs of the colors of white, black and green which are often used in the Folksongs that are chosen from different vicinities of Anatolia and most often used numbers in Folksongs one, two, three, four, five, seven, eight, nine, ten and forty, are tried to be presented first in point of status indicator and then searching for relation.

Keywords: Anatolia, Belief, Folksong, Color, Number.

* Yrd.Doç.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Türk Halk Müziği Bölüm Başkanı, mustafauzun65@hotmail.com

GİRİŞ

Anadolu kavramı, sadece tarihsel süreç içerisinde farklı toplulukların hüküm sürdüğü bir coğrafyayı değil, aynı zamanda bu toplulukların ortaya koydukları kültürlerin birbirleri ile etkileşimi sonucu oluşan bir uygarlığı da ifade etmektedir. Toplumların kültürel birikimini oluşturan Adet, örf, gelenek, töre gibi sosyal normlar, çeşitli inanç pratikleriyle birlikte nesilden nesle aktararak toplumsal yaşamı etkilerler. “**Anadolu İnançları.** (Anadolu) Anadolu yarımadasının Avrupa uygarlığının ve bundan ötürü de Avrupa inançlarının yaratıcısı olduğu savı... Bu sav ilk olarak Cevat Şakir Kabaağaçlı (Halikarnas Balıkcısı) tarafından ileri sürülmüş, Azra Erhat ve İsmet Zeki Eyüboğlu tarafından desteklenmiştir. Bu sava göre, tüm Akdeniz uygarlıklarının beşiği Anadolu’dur. Avrupa uygarlığı da Akdeniz uygarlıklarından doğduğuna göre Anadolu, XX. yüzyıl uygarlığının beşiği olmaktadır. Pek çok tanrıların Anadolu kaynaklı olduklarını belirtme açısından bu üç Türk yazarının yalnız olmadıklarını, Batı’nın bir çok incelemelerinin de bu sava dolaylı olarak katıldıklarını belirtebiliriz” (Hançerlioğlu, 2000:39-41). Hançerlioğlu, bu konuda Eyüboğlu’nun şunları söylediğini ifade etmektedir: “Anadolu’dan Batı’ya düşünce varlıkları, sanat yaratmaları gibi yer adları, dinler, inançlarla ilgili kavramlar, görüşler, yaşama anlayışları gitmiş yeni yeni biçimler almıştır” (a.g.e., s.42)

Eyüboğlu, bu makalenin odak noktasını oluşturan yaklaşımında ise inanç ile ilgili şu ifadeyi kullanmaktadır: “İnanç, bir kimsenin günlük yaşamını, davranışlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla kazanılan düşünce varlığıdır.” (1998:37) İnanç kavramının Türk Dil Kurumunun yayımlamış olduğu *Türkçe Sözlükte* yer alan karşılıkları şunlardır: “1. Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma. 2. Birine duyulan güven, inanma duygusu. 3. İnanılan şey, görüş, öğreti. 4. Tanrı’ya bir dine inanma, iman itikat.” (2009: 965) Türk Dil Kurumunun yayımlamış olduğu diğer bir kaynak *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğünde* ise inanç; “sözüne güvenilir, inanılır (kimse)” olarak ifade edilmektedir. (2009:2538) Türkülerde sıkça kullanılmış olan çeşitli kalıp ifadelerin kaynağı da kuşkusuz bu inançlardır. “İnançlar genellikle iki türdür. Somut varlıklarla ilgili olan inançlar, soyut varlıklara bağlanan inançlar. Somut varlıklara dayananlar doğa olayları ile ilgili inançlardır. Bunlar ekin ekip biçmek, ev yapmak, insan yaşamına karışan, günlük yaşama olaylarına yön veren, evlenme, komşuluk, karşılıklı yardım, çalışma gibi toplum olaylarına dayanan inançlardır. Bu tür inançlar doğa olaylarını izler. Güneşin, ayın, yıldızların yörüngeleri üzerindeki devinimlerine, yellerin esişine, hava değişimlerine mevsimlere uyarak yaşamı düzenlemeye yarayan inançlar kaynak olarak genellikle somut niteliktedir. Soyut varlıklarla ilgili inançlar ise insan düşüncesinin yarattığı, doğadan kopuk inançlardır.” (Eyüboğlu, 1998:40-41)

Yukarıdaki bilgilerin ışığında bu makalede, TRT Repertuarında yer alan 4200 türkünün isimlerinde *en sık* geçen renklerin ve yine Türkülerin sözlerinde *en sık* geçen sayıların ifadeleri, Anadolu insanının yaşamında önemli bir yer tutan inanç ekseninde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

RENKLERLE İLGİLİ İNANMALAR

AĞ – AK: Beyaz

Ak (beyaz) saflığı, temizliği, arılığı ve duruluğu ifade eder. Tasavvufta gül İslam'ı temsil eder. Bu nedenle Hz. Muhammed'e beyaz gül uygun görülmüştür. Ayrıca **Ak** sözcüğü, "Asya Türkçesinde Güney yönünün simgesidir" (Eyüboğlu, 1998:37). TRT Repertuarında yer alan **ak** ile ilgili Türkü örnekleri şunlardır:

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
AK BUĞDAYIM BUĞDAYIM	UŞAK/Eşme	3553
AK ÇALININ DİBİNDE KAVAĞA BAK KAVAĞA	ERZİNCAN	1418
AK ÇEŞMENİN TAŞLARI	İZMİR/Bergama	234
AK DEVEM DÜZDEN GELİR	İÇEL/Silifke/Anamur	910
AK FASULLE OLDU MU	BURDUR/Altınyayla (Dirmil)	1349
AK GÜVERCİN OLAYDIM	RUMELİ/Deliorman	2787
AK KOYUNUM YÜZ OLSA	BURDUR/Aziziye Köyü	3593
AK KOYUNUN AKLIĞI	DENİZLİ/Çivril	3132
AK PINAR YAPISINA GÜN DOĞMUŞ KAPISINA	BALIKESİ /Sındırgı	576
AK ÜZÜMÜ ÜZÜMÜ	ANKARA/Çubuk	2980
AK ÜZÜMÜN SALKIMI	MANİSA	3538
AKÇA FERİKLER İNCE FERİKLER	ERZURUM	938
AĞ ELİME MOR KINALAR YAKTILAR	DENİZLİ/Acıpayam	7
AĞ KEÇİ GELMİŞ OĞLAĞIN İSTER	YOZGAT/Akdağmadeni	1412
AK BAKIRLAR SUSUZ KALDI	RUMELİ/Silistre/Aşağıbağva	3371
AK BAKRAÇLAR SUSUZ GALDI	SİNOP	3515
AK ÇEŞMEDEN SULAR İÇTİM KANMADIM	ANTALYA/Elmalı	925
AK ENTERİ GEYME DEDİM	DENİZLİ/Acıpayam/Gümüş Köyü	3811
AK SİNNE'YE VARDIM KOYUN YAYMAYA	NİĞDE	2253
AK TAŞ DİYE BELEDİĞİM	GÜNEYDOĞU ANADOLU	1530
BEYAZ FESLİ ESME	AKSARAY/Baymış Köyü	448
BEYAZ GEYME TOZ OLUR	BOLU	1422
BEYAZ GÜL KIRMIZI GÜL	KERKÜK	3071

KARA – GARA: Siyah

“**Kara** sözcüğü, “Asya Türkçesinde, kuzey yönünü gösterir. Ancak Anadolu insanında karaya karşı olumsuz bir tutum, yıkıcı bir inanç vardır. Kara, bir renk, bir boya olarak genellikle uğursuz sayılır, yerici bir anlamda söylenir. Bunun kökeni, karanlığın bilinmeyen, ürkütücü bir nitelik taşıması, ölenlerin karanlık bir evrende türlü acılarla karşılaşacağıdır. Halk inançlarında karayılan, kara kedi, karasinek, kara domuz, kara köpek genellikle uğurlu sayılmaz. Halk sevilen, uğurlu olduğuna inanılan hayvanların çoğunun kara olmadığı kanısındadır” (Eyüboğlu, 1998:124) “Kara renk, çirkinliği ve sevimsizliği simgelediği gibi, kaba gücü ve bundan ötürü yiğitliği de simgeler” (Hançerlioğlu, 2000:240). Bu bağlamda, kara rengin halk arasında kullanıldığı şekliyle **kara yağız** (esmer yiğit), **gözü kara** (korkusuz) deyimlerinde olduğu gibi olumlu anlamları da bulunmaktadır. Kara ile ilgili TRT Repertuarında yer alan Türkü örnekleri aşağıda belirtilmiştir:

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
GARA GABAK KÖKENİ	DENİZLİ/Çivril/Çapak Köyü	3421
GARA CAMIŞLARI VURDUM BAYIRA	ERZURUM	1516
GARA GUŞ YUVA YAPMIŞ	ERZURUM/Aşkale	1217
GARA GUŞUN HAVADA OLUR OYUNU	ANKARA/Şereflikoçhisar	2719
GARA TİREN GAY DA GEL	SIVAS/Kangal/Acıyurt Köyü	4017
GARA YAYLANIN ÇAMLARI	DENİZLİ/Tavas	3258
KARA KOYUN GÜDERSİN	BURDUR/Bucak	2060
KARA KUŞUN YÜKSEKTEDİR OYUNU	EDİRNE	1800
KARA TİREN GELMEZ M'OLA	MALATYA	3486
KARA YER KARA YERDE	VAN/Erciş	2198
KARADAĞ'DA DÜŞMAN TOPU PATLIYOR	KARS	1142
KARADAĞ'DA DÜŞMAN TOPU PATLIYOR	KARS	1142
KARADENİZ GÜMBÜR GÜMBÜR GÜMELER	KOCAELİ/Kandıra	93
KARA BÜBER AŞ OLMAZ	ORTA ANADOLU	1723
KARA ÇADIRIMDA VARDIR ÜÇ DİREK	UŞAK/Banaz	3315
KARA ÇADIRIN KIZI	ŞANLIURFA	2045
KARA ÇADIR DÜZDEDİR	KAHRAMANMARAŞ	767
KARA DA GOÇUN BOYNUZU	AFYON/ Bolvadin	1724

Halk arasında yârin **kara kaşı, kara gözü, siyah saçı** aranılan beğenilen özellikler olarak Türkülerimizde yer almışlardır. Bu Türkülerle ilgili örnekler şunlardır:

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
KARA KAŞ ALTINA ÇEKMiŞ SÜRMELE	ANKARA/Şereflikoçhisar	847
KARA KAŞ BOYANIR MI	ISPARTA/Eğirdir	682
KARA KAŞLAR KARA GÖZLER SENDE VAR	ÇORUM/Sungurlu	2307
KARADIR KAŞLARIN FERMAN YAZDIRIR	ZONGULDAK	2610
KARA KAŞLAR KARA GÖZLER SENDE VAR	ÇORUM/Sungurlu	2307
GARA GÖZÜN AY BADAM	AZERBAYCAN	1493
SİYAH PERÇEMLERİN GONCA YÜZLERİN	TUNCELİ/Pertek	606
SİYAH ZÜLFÜN TELLERİNE	ŞANLIURFA/Siverek	581
SİYAH ZÜLFÜN DESTE DESTE	ERZURUM	2092
SİYAH PERÇEMİNİ DÖKMÜŞ YÜZÜNE	ERZİNCAN/Tercan	2748

YEŞİL

“Yeşil kelimesi, “Türkçe dirilik bildiren yaş sözcüğünden türemiştir. Genelde diri, canlı anlamındadır. Kökeni çok tanrıci dinlerdir. Özellikle sıcak günlerin başlamasıyla ortalığa bir dirlik verdiği, canlılık yaydığı varsayılan bolluk tanrıçasıyla (Ana-Tanrıça) bağlantılıdır. Tek tanrıci dinlere sonradan girmiştir. Çorak, verimsiz yerlerde, çöllerde yaşayan insanların yeşile karşı derin bir özlemi vardır. İslâm dininde cennetin (bahçe, bağ) yeşille simgelenmesi, içinde akarsuların, geniş yeşil alanların bulunduğu izleniminin yayılması doğduğu bölgenin doğal yapısından kaynaklanmaktadır. Anadolu halk şiirinde yeşil sözcüğü en çok kullanılan bir dil varlığıdır. Karacaoğlan’ın şiirlerinde yeşil, odak kavram durumundadır. Yeşil sözcüğü bolluk, verimlilik, gençlik, dirilik, süreklilik, güçlülük ve benzeri değişik anlamları içerir. Nitekim halk dilinde yeşillenmek, yeşil görmek, yeşile çıkmak, yeşile susamak, yeşil olmak vb. pek çok deyim vardır” (Eyüboğlu, 1998:128). Yeşille ilgili Türkü örnekleri şunlardır:

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
YEŞİL GEY YEŞİL KUŞAN	İZMİR/Ödemiş	519
YEŞİL GİY YEŞİL KUŞAN	DENİZLİ/Sarayköy	3488
YEŞİL İPEK BÜKENE	KARABÜK/Safranbolu	2361
YEŞİL İPEK BÜKERİM	ARDAHAN/Hanak	3974
YEŞİL İPEK BÜKEYİM	KAYSERİ	2362
YEŞİL KURBAĞALAR ÖTER GÖLLERDE	RUMELİ	3033

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
YEŞİL OLUR SANDIKLININ BİBERİ	AFYON/Sandıklı	479
YEŞİL OLUR ŞU DİRMİL'İN BİBERİ	BURDUR/Dirmil-Göhlisar	1401
YEŞİL ÖRDEK GİBİ DALDIM GÖLLERE	SİVAS/Zara	2363
YEŞİL YAPRAK ARASINDA KIRMIZI GÜL GONCA	KIRŞEHİR	2834
YEŞİLLİM YELDEN YELE	ADANA/Karaisalı	3228
YEŞİL AYNA TAKINDIN MI BELİNE	YOZGAT	2360
YEŞİL DAYLER	KIRKLARELİ	1148
YEŞİL ÖRDEK OLSAM YARİN GÖLÜNDE	ŞANLIURFA	2529
AL YEŞİL GİYMİŞ ALLANIR	ERZURUM	511
AL YEŞİL DÖKÜN ANNELER	ŞANLIURFA	1757
AL YEŞİL GEYİNİMİŞ GELİNE BAKIN	MALATYA	1410

SAYILARLA İLGİLİ İNANMALAR:

Sayılar, Anadolu insanının yaşamında hep önemli yer tutmuş formel unsurlardır. Anadolu insanı için bazı sayılar buldukları sosyo-kültürel yapıya göre kutsallık taşırlar. Bilim insanları da tarih boyunca birçok şeyi sayılarla açıklamaya çalışmışlar ve sayıların gizli bir gücü olduğu konusunda birleşmişlerdir. Bu noktadan hareketle, konuyla ilgili sayısız çalışmalar yapılarak sonuçlar elde edilmeye çalışılmışlardır. **Birler, üçler, beşler, yediler, kırklar** vb. sayıların gerek günlük yaşantımızda gerekse dini uygulamalarda neyi çağrıştırdığı veya hangi anlamlara geldikleri irdelenmiş ve çeşitli sonuçlar elde edilmiştir.

Hemen her tarikatta (**dört** kapı, **on** makam, **üç** sünnet, **yedi** farz, **on iki** hizmet, **kırk** ve **bin bir** günlük çile vb.) rakamlarla ilgili bir takım değerlendirmelerin yapıldığı görülür.

Ayrıca Mevlevî tarikatı içinde de sayıların çok önemli olduğu, adâb ve erkân anlatılırken bazı sayıların ön plana çıktığı görülmektedir. **Dört, yedi, onsekiz, kırk, bin bir** gibi sayılar, Mevlevî tarikatında daha bir önem kazanmıştır. Bu noktadan hareketle Türkülerimizde en sık kullanılan sayıların inanç bağlamında karşılıkları şunlardır:

Bir (1), bütün dinler için kutsaldır; çünkü yaratıcı ve tekliği simgelemektedir. İslâm'da bir olan, tek olan Allah'tır. Allah sözcüğünün ilk harfi olan elif 1 şeklindedir ve ebced hesabındaki değeri 1'dir.

Mevlevî semâsında da semâzenin semâyâya başlamadan önceki ellerini omuzlarına çapraz koyarak duruşu, Arapça'da alfabenin ilk harfi olan elif harfini temsil eder.

İki (2), ayrılma (mutlak İlahi birlikten ayrı düşme) anlamına gelir. 2 tüm yaratılanları temsil eder. Kuran'ın ilk cümlesi olan bismelenin ilk harfi b ile başlar ve bu alfabenin 2. harfi olup, sayısal değeri 2'dir.

Üç (3), İslâmi gizemcilere göre, insanların yolu 3 türdür; şeriat, tarikat, hakikat. Ve nefis de 3 derecelidir (kötülüğü emreden, kendini suçlayan, huzur içinde olan) **3'ler, 7'ler, 40'lar** anlayışı da yücelik mertebelerini işaret eden rakamlardır.

Dört (4), Dünya düzeninin simgesidir, adaleti simgeler. 4'ün bilinen diğer özellikleri; 4 elementi (su, hava, toprak, ateş) ve 4 yönü (doğu, batı, kuzey, güney), 4 mevsimi, ayın 4 şekil göstermesini, 4 büyük meleği temsil ettiği gibi 4 aynı zamanda iyi niyet, dostluk, yardım ve hoşgörüyü temsil eder. Allah isminin yazılışı da hem İslâm'da hem diğer dinlerde 4 harflidir. Tarikatlarda inanılan yine dört kapı; şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarıdır.

Beş (5), genellikle yaşadığımız dünyayı temsil eder ve insanoğlu hayatı 5 duyu ile algılar. El ve ayaklarımızda bulunan parmak sayıları beştir. Ayrıca İslâm dininde Namaz ibadeti beş vakit için emredilmiştir.

Yedi (7) sayısının kutsallığı birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Eskiden dünyanın sabit durduğu ve etrafında da yedi gezegenin döndüğü inancı vardı. Bu gezegenler Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn, Ay ve Güneş'tir. İnsanoğlu her gezegenin bir gök katında olduğu düşündüğü için "Göğün yedi katı" deyimini belleklere yer etmiştir. Bu nedenle de her gezegenin kutsal bir gün olduğu düşüncesi, bir haftayı yediye bölmüştür. Haftanın günlerinden Pazartesi Ay, Salı Mars, Çarşamba Merkür, Perşembe Jüpiter, Cuma Venüs, Cumartesi Satürn, Pazar ise Güneş ile alakalıdır.

Bununla birlikte Tevrat'ta Tanrı'nın dünyayı altı günde yarattığı, yedinci günde dinlendiğini yazması, yedi rakamını uğurlu bir sayı yapmıştır.

İnsanın yüzünde yedi delik (2 göz, 2 kulak, 2 burun, 1 ağız) vardır. Arapçada "seba" olarak adlandırılan yedi sayısının kutsallığına inanılmıştır.

Yedi sayısı Mevlevîlikte de kullanılmıştır. Zikir olarak kabul edilen semâ töreni yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Na't ile başlar; ikinci bölüm, kudüme vurulan darbedir yani "ol" emrini temsil eder; üçüncü bölüm, ney taksimidir; dördüncü bölüm, Sultan Veled devridir; beşinci bölüm, semâ törenidir ve dört selamdır: altıncı bölüm, Kur'an-ı Kerim'in okunmasıdır; Yedinci bölüm ise, bütün insanların ruhu için okunan Fatıha ve ardından yapılan duadır.

Sekiz (8), fazilet, ahlak, kararlılık ve aklı simgeler. Sağlık, mutluluk, zıtlık ve gizli tarafları bildirir. 7 cehennem, 8 cennet, 8 melek inancı vardır. Bektâşilikte 8 uçmak deyimini mevcuttur ki; uçmak cennet demektir.

Dokuz (9), doğruluk, yüceliğin, bağımsızlığın işaretidir. Sayıların özüdür çünkü içinde 3 tane 3 vardır. İslâm anlayışına göre evren 9 felek (göksel küre)den oluşmuştur

On (10), tamlık, mükemmelliktir. İslâm'da cennetle müjdelenen 10 sahabe vardır.

Kırk (40) sayısı da birçok kültürde önemli ve mistik bir sayı olarak karşımıza çıkmıştır. Kırk ayısı ile ilgili halk arasında söylenen birçok deyim vardır. Kırklara karışmak, kırk gün kırk gece, kırk parçaya bölünmek, kırk yiğitler, kırk dereden su getirmek, kırk tarakta bezi bulunmak, kırk akşamın delisi, kırk çarşamba bir arada, kırk evin nankör kedisi, kırk gün düşünsem aklıma gelmez, kılı kırk yarmak, kırk bir kere maşallah, kırklanmak gibi.

Hz. Muhammed'in isminin (Arap alfabesiyle yazılışında) başında ve ortasında bulunan mim harfinin sayısal değeri 40'tır. İsminden mim harfi çıkarıldığı zaman Ahad kelimesi kalır ki bu da ALLAH'ın isimlerinden olup, tek demektir

40 sayısı, hazırlık ve tamlık, olgunluğa erişme, dualitenin bitip ve bütün olan anlayışın başlaması demektir. Peygambere 40 yaşında peygamberliğin verilmesi, 40 kişinin peygambere bağlanması, kadınlarda hamileliğin 40 hafta sürmesi yani bir bebeğin oluşum sürecini 40 haftada tamamlaması, 40 yaşından sonra insanın olgunluk devresinin başladığı inancı vb. şeyler, bu sayının kutsallığını sağlayan nedenlerdir.

Zamana işaret eden 4'ün ve bilgi demek olan 10'un çarpımıdır. Kutsal metinlerde 40 gün veya 40 yıl arınma bekleme veya hazırlanma süresidir.

İslâm Mistisizmine göre Sufinin 40 günlük inzivaya katlanması şarttır.

“Muhammed'in Miraç'tan dönerken Ali ile karşılaşması, başlarının Ali olduğu bir toplantıda kırk kişinin bulunması.. *Biz kırk kişiyiz birbirimizi bilir* sözü bu dönemden kalmadır. Anadolu inançlarında *yedi* sayısı, onun yansıttığı anlayış üçle, kırkla yan yana gider.”(Eyüboğlu, 1998:223)

“Mevlevîlerin 40 gün süreli ve düzenli olarak çektikleri çile kelimesi, Farsçada ve Arapçada da kırk anlamlarına karşılık gelen kelimelerdir. Farsçada “çihl”, Arapçada da “erbain” kelimeleri kırk anlamına gelmektedir. Bundan dolayı Mevlevî adâb ve erkânında dervişler, 40 günlük çileye girerek tasavvuf yolunda olgunlaşma eğitimini alırlar. Mevlevîlikte çile çekmek, Tanrı'da razı olmak anlamındadır ve “bu yol rıza pazarıdır” sözü, atasözü olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda rıza kelimesinin ebced hesabına göre karşılığı 1001'dir” (Gölpınarlı 2006: 50).

Bütün bu açıklamaların ışığında, inanç ekseninde Türkülerimizde yer alan belli başlı sayılara ait Türkü örnekleri aşağıda belirtilmiştir:

BİR

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
BİR DARACIK PENCERE	ŞANLIURFA	1423
BİR EVLER YAPTIRDIM (ALAYBEY)	TEKİRDAĞ/Şarköy	2797
BİR GÜL EKTİM DUVARA	ERZURUM	2270
BİR TAŞ ATTIM ALICA	KONYA/Bozkır	2462
BİR DURNA UÇURDUM HUBLAR GÖLÜNDEN	KAHRAMANMARAŞ/Elbistan	2795
BİR OF ÇEKSEM KARŞIKI DAĞLAR YIKILIR	ORTA ANADOLU	208
BİR SANDIĞIM VARDIR SIRMADAN TELDEN	ERZURUM - BAYBURT	2079
BİR YİĞİT GURBETE GİTSE	KIRIKKALE/Keskin	647
BİR YILDIZ DOĞDU YÜCEDEN	NİĞDE	3300
BİR BÖLÜK AĞCA KIZLAR	VAN/Erciş	286
BİR GEMİM VAR ADALARA YASLANIR	ANKARA	1359
BİR GÖMLEK GİYER KISARAK	ÇANKIRI	978
BİR OK ATTIM VIZILADI	KIRŞEHİR/Mucur	423
BİR SİGARA VER BANA	SİVAS	413
BİR TÜRKÜ DİYECEĞİM	RİZE	387
BİR TAŞ ATTIM ÇAYA DÜŞTÜ	ELAZIĞ	979
BİR TEL ÇEKTİM MARDİN'DEN (SABİHA)	MARDİN	3399
BİR KELME SÖZÜN DEYDİ HATRİME	AZERBAYCAN	3897

İKİ

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
İKİ ASLAN BİR KAYADA YASLANIR	BURSA/Karacabey	1153
İKİ BACI ÇIKMIŞ TAKKADAN BAKAR	ŞANLIURFA	3690
İKİ BÜLBÜL DERELERDE ÜN EDER	KÜTAHYA	1303
İKİ BÜLBÜL GELDİ KONDU ÇİMENE	ANKARA	1437
İKİ DAĞIN ARASINDA KALMIŞAM	ŞANLIURFA	32
İKİ DAĞIN ARASINDA KALMIŞAM	ERZURUM	1152
İKİ DE BÜLBÜL BİR DEREDE ÖTÜŞÜR	TRABZON	2814
İKİ DE DERVİŞ GELİR POSDU POSDUNDAN	AFYON	2815
İKİ DİLBER SÖYLEŞİRLER	RUMELİ	1436
İKİ DÖNE BİR KUŞ İDİ	KARS/Sarıkamış	2156

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
İKİ DURNAM GELİR AŞEDEN AKLI KARELİ	RUMELİ	2946
İKİ DURNAM GELMİŞ AKLI KARELİ	KONYA	731
İKİ DURNAM GELMİŞ YOLDA YORULMUŞ	ORDU/Mesudiye	1151
İKİ DURNAM VARDIR AKLI KARELİ	NİĞDE	1780
İKİ KEKLİK BİR KAYADA ÖTÜYOR	BALIKESİR	1171
İKİ BÜLBÜL KONMUŞ DAĞLAR BAŞINA	ISPARTA/Senirkent	3561
İKİ DURNAM GELİR DE BAĞDAT ELİNDEN	MANİSA/Gördes	3458
İKİ KIZ GİDER DÜĞÜNE	ADİYAMAN	2945

ÜÇ

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
ÜÇ ÇINAR ALTINDA LAMBALAR YANAR	RUMELİ	4081
ÜÇ DERVİŞ GELİYOR CİVANIM ŞAMDAN O YANI	ESKİŞEHİR/Çifteler Han	3577
ÜÇ GUŞUDUK DA UÇARIDIK HAVADA	AFYON/Felelli Köyü	3696
ÜÇ GÜN EVVEL GELDİ GELİN ALICI	SİNOP	146
ÜÇ GÜZEL OTURMUŞ GERGEFİN İŞLER	KOCAELİ/Kandıra	1141
ÜÇ GÜZEL OTURMUŞ İSKAMBİL OYNAR	KASTAMONU	1851
ÜÇ GÜZELLER ALLARI GEYMİŞ	RUMELİ	2689
ÜÇ KARDEŞTİK GETTİK GEYİK AVINA	DİYARBAKIR	2194
ÜÇ KUŞ İDİK UÇAR İDİK HAVADA	KASTAMONU	3468
ÜÇ BEŞ AŞIK BİR ARAYA GELMİŞLER	SİVAS/Tokuş Köyü	2750

DÖRT

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
DEĞİRMEN DÖRT DOLANIR	SİVAS/Bostankaya	2800
DİYARBAKIR DÖRT KÖŞE	DİYARBAKIR	2184
KİRAZ DALDA DÖRT OLUR	ISPARTA	2167
BİNGÖL DÖRT DAĞ İÇİNDE (DELİLEY)	BİNGÖL	3555
DERSİM DÖRT DAĞ İÇİNDE	TUNCELİ	1274
EFELER GELİYOR DÖRT ATLI	MANİSA/Akhisar	3449
FERACE'M DE DÖRT DUVARDA	AFYON	3119

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
İGİKİ'NİN DÖRT ETRAFI BAHÇALAR	ELAZIĞ	2247
İGİKİ'NİN DÖRT ETRAFI BAHÇALAR	ELAZIĞ	2247
MENDİLİMİN DÖRT UCU	BURSA	3709
SEVDİĞİM ÜSTÜNE DÖRT LİBAS GEYMiŞ	KAYSERİ/Bünyan	2634
URFA'NIN DÖRT ETRAFI BAHÇALAR	ŞANLIURFA	3962
GEZSEM DE DÜNYANIN DÖRT BUCAĞINI	ÇORUM	3225

BEŞ

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
BİTLİS'TE BEŞ MİNARE	BİTLİS	2226
BEŞ ATAR DA TABANCAMIN ŞERİDİ	BURDUR	3720
BEŞ PARMAK DAĞI SIRA	KIBRIS	976
BEŞ PARMAKTAN İNMEM BEN	MUĞLA/Fethiye	985
BİR GİDER DE BEŞ ARDIMA BAKARIM	KÜTAHYA	98
BİR GİDERİM BEŞ ARDIMA BAKARIM	KARABÜK/Safranbolu	1055
ÜÇ BEŞ AŞIK BİR ARAYA GELMiŞLER	SİVAS/Tokuş Köyü	2750

YEDİ

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
AĞLAMA KAZİBEM SIZLAMA KAZİBEM Söz- YEDİ SENEYE VARMAZDAN KÂZİBE'M BEN YİNE DÖNERİM	EDİRNE	1798
ALLI DA YEMENİM Söz- YEDİ MENDİL ÇÜRÜTTÜM	GAZİANTEP	94
BAŞIMDA TÜLBENDİM AĞLADIM GÜLMEDİM Söz- YEDİ SENE OKUDUM	YOZGAT / Boğazlıyan	49
BİR GARİP BAŞINAN GALDIM ARADA Söz- DERVİŞ OLSAM GEZSEM YEDİ OBAYI	MALATYA	2400
BOYAKÇI'NIN GELİNİ Söz- YEDİ GARDAŞA DEĞER	VAN/Erciş	712
BU DAĞIN KARI MENEM Söz- YEDİ YIL YERDE YATSAM	ŞANLIURFA	2639

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
BÜLBÜLÜMÜN KAFESİ Söz- YEDİ GAT BÜKE BÜKE	ERZURUM	1928
CİGARA ATTIM YARA Söz- YEDİ YIL SENİ SEVDİM	ERZURUM	3498
ÇAYIR DEĞİL ÇİMENLİKTE EVİM VAR Söz- YEDİ SENE OLDU YÂR SEVDANA DÜŞELİ	AFYON/Dinar	1887
ÇAYIRDA BULDUM SENİ Söz- YEDİ GÜVERCİN VURDUM	KASTAMONU/İnebolu	989
DABANCAM KARADAĞLI Söz- YEDİ YERDE YAREM VAR	BİLECİK / Bozüyük	1989

SEKİZ

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
AKÇEŞMEDEN SULAR İÇTİM KANMADIM Söz- SEKİZ DOKUZ YERİMDEN KURŞUN YEDİM ÖLMEDİM	ANTALYA / Elmalı	925
AK GÜVERCİN OLAYDIM Söz- KETEN GÖMLEK SEKİZ KAT	RUMELİ / Deliorman	2787
GÖLE GİDELİM GÖLE (CİMDALLI) Söz- ELMAYI SEKİZ DİLDİM	ANKARA	2890
HAMAM YAPTIM TAŞINA Söz- TEREKTE SEKİZ ELMA	TOKAT / Reşadiye/Bereketli	2941
KIRCAALİ'YLE ARDA ARASI (DERYALAR) Söz- SAAT SEKİZ SIRASI	RUMELİ	2221

DOKUZ

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
AÇIL EY ÖMRÜMÜN VARI BAD-I SABAH OLMADAN Söz- DOKUZ TELLİ SAZINAN	ORTA ANADOLU	3375
AKÇEŞMEDEN SULAR İÇTİM KANMADIM Söz- SEKİZ DOKUZ YERİMDEN KURŞUN YEDİM ÖLMEDİM	ANTALYA/Elmalı	925
AYŞE DEDİM ADINA Söz- İSTANBUL'UN GIZLARI DOKUZ KÖŞELİ	UŞAK/Bağbaşı Köyü	3430

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
AYVA DİBİ SERİN OLUR Söz- DOKUZ YERİMDEN KURŞUN YEDİM ÖLMEDİM	BURDUR/Kozağacı	3463
EKİNLER EKİLİRKEN Söz- DOKUZ DESTE GÜL ALDIM	UŞAK	688
EVİMİZİN ÖNÜ ÇAYDIR Söz- ÜÇ GÜNÜM DOKUZ AYDIR	BURSA/Orhaneli	3357
YOZGAT'IN MAHLESİNDE GÖREMEDİM Söz- BUGÜN TAM DOKUZ GÜNDÜR	YOZGAT	747
YÖRÜ GÜZEL YÖRÜ YOLUNDAN KALMA Söz- YÂRİN GERDANINDA DOKUZ KAT DÜĞME	TOKAT/Artova/Tozanlı	3446

ON

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
ARG ALTINDA BENDİM VAR Söz- ON GOÇTAN GURBANIM VAR	ÇANKIRI	1867
AŞAĞIDAN GELİYOR FADİMEM Söz- AŞAĞIDAN GELİYOR ON KADAR	UŞAK	553
AŞKINLA PERİŞAN YARI GÖRÜNCE Söz- ELİNE ALINCA ON TELLİ SAZI	ÇANKIRI	935
BAĞLAMAM ALTIN TELDEN Söz- ÇALARIM ON ZİLDEN	GİRESUN	3387
BAHÇALARDA KUM DARI Söz- ON PARMAĞI KINALI	MUĞLA/Fethiye	72
BEN YARE YOLLADIM BİR ELMAS KUTU Söz- KUTUNUN İÇİNDE ON TÜRLÜ KOKU	BİLECİK/Kendirli Köyü	1340
ÇIKSAM A URUMELİN DÜZÜNE Söz- ON PARMAĞI ELİNE	RUMELİ/Deliorman	4071
ÇİFTE KONAĞIN GELİNİ Söz- İSTER OLSUN ON GARDAŞIN	ERZİNCAN	3413
DAM ÜSTÜNDE ÇUL SERER Söz- GÜNDE ON ÇEŞİT GİYER	SİVAS/Divriği	646
DUR YERİNDE HANIM DUR YERİNDE Söz- ON YIL BEKLEDİM YOLLARINDA	BAYBURT	1531

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
EVLERİNİN ÖNÜ YALDIZ PİYADE Söz- ON YÜK ŞEFTALİYE KIZLAR	ÇANKIRI/Çerkeş	1574
HEKİMOĞLU DERLER BENİM ASLIMA Söz- BİR OMUZDAN BİR OMUZA ON ARMA FİŞEK	ORDU/Fatsa	110
MENDİLİ OYALADIM Söz- ON ADIMDIR ARASI	BALIKESİR/Türkali Köyü	144
OY KEMENÇE KEMENÇE Söz- ON PARMAKTAN OLAMAM	ORDU	2044
SARI GIZIN AYAĞINDA YEMENİ Söz- ON LİRALIK KEMER BELİNE AZDIR	GİRESUN/Görece/Ça vuşlu Köyü	1834
SARILI YAZMAMI YIRTAR EKLERİM Söz- ON YIL OLSA YÂR YOLLARIN BEKLERİM	KÜTAHYA/Tavşanlı/ Yörgüç Köyü	884

KIRK

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
ADIM ADIM HAK YOLUNA VARAYIM Söz- KIRK KAPININ KİLİDİYİM	-----	2861
ASMALI MENCERE Söz- MERDİVANIM KIRK AYAK	İZMİR/Karaburun	490
BADE İÇERLER NAZINAN Söz- KIRK İNCE BELLİ KIZININ	ERZURUM	1495
BEN BİR YAKUP İDİM KENDİ HALIMDA Söz- YUSUF'U ÇIKARDI KIRK ARŞIN KUYUDAN	ŞANLIURFA	2466
DAM BAŞINDA DURAN KIZ Söz- KIRK AYAK MERDİVENDEN	ELAZIĞ	4036
DARBUKA ÇALA ÇALA Söz- KIRK TEPENİN TEPESİ	KOCAELİ/Kandıra	2488
ELA GÖZLÜ PİRİM GELDİ Söz- DÖRT KAPIYI KIRK MAKAMI	ERZİNCAN/Tercan	3404
HANGİ BAĞIN BAĞBANISAN GÜLÜSEN Söz- KIRK YIL KALSA YİNE KENDİ MALIMSAN	DİYARBAKIR	2846
HOZURDAYOR AŞAĞI İMARET ARISI Söz- KIRK ÇEŞMEDEN SULAR İÇTİM KANMADIM	KASTAMONU	1845

<u>EZGİ ADI</u>	<u>YÖRESİ</u>	<u>Rep.No</u>
KIRKLAR BİATINA VARDIM Söz- KIRK YIL KAZANDA DUR KAYNA	MANİSA/Kula	2952
KURBANLAR TIĞLANIP GÜLBENK ÇEKİLDİ Söz- ERENLER YOLUNDA KIRK SAVAŞIMI	SİVAS/Divriği	3052
MERDİVANIM KIRK AYAK Söz- KIRKINA VURDUM DAYAK	KIRŞEHİR/Çiçekdağı	1116
ÖTME BÜLBÜL ÖTME ŞEN DEĞİL BAĞIM Söz- KIRK YIL DAĞDA GEZDİM GEYİKLERİNEN GEYİKLERİNEN	SİVAS/Divriği/Mursa I Köyü	203
SARI GIZI ALDIM ÇIKTIM YAYLAYA Söz- KIRK PARÇADAN SARİ DA GIZIN BOHÇASI	ERZURUM	1402

SONUÇLAR

Anadolu İnançları, Anadolu insanının günlük yaşamına yön veren ve sorgulamasız olarak birbirine aktardığı kabullenmelerdir.

İnançların somut varlıklarla ilgili olanları doğa olaylarını, soyut varlıklar ile ilgili olanları ise insanlarımızın kendi belleğinde oluşturduklarını içerir.

Anadolu inançlarında renklerin ifadeleri şunlardır:

- **Ak** saflığı, temizliği, arılığı ve duruluğu temsil eder ve güneynin simgesidir.
- **Kara**, genellikle kötülüğü ve uğursuzluğu ifade eder. Ancak **kara yağız** ve **gözü kara** deyimleri yiğitliği ve gücü, yârin **kara kaşı**, **kara gözü**, **siyah saçı** ise bir beğeniyi ifade eder. Asya Türkçesinde yön olarak kuzeyi gösterir.
- **Yeşil**, bolluk, verimlilik, gençlik, dirilik, süreklilik, güçlülük ve benzeri değişik anlamları içerir.
- Anadolu inançlarında ifadesini bulan **ak**, **kara** ve **yeşil** renklerinin Türkü isimlerinde sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anadolu inançlarında sayıların ifadeleri şunlardır:

- **Bir**, bütün dinler için kutsaldır; çünkü yaratıcı ve tekliği simgelemektedir.
- **İki**, ayrılma (mutlak İlahi birlikten ayrı düşme) anlamına gelir. 2 tüm yaratılanları temsil eder.

- **Üç**, İslâmi gizemcilere göre, insanların yolu 3 türdür; şeriat, tarikat, hakikat. Nefis de 3 derecelidir (kötülüğü emreden, kendini suçlayan, huzur içinde olan)
- **Dört**, dünya düzeninin simgesidir, adaleti simgeler.
- **Beş**, genellikle yaşadığımız dünyayı temsil eder ve insanoğlu hayatı 5 duyu ile algılar. El ve ayaklarımızda bulunan parmak sayıları beştir. Ayrıca İslâm dininde Namaz ibadeti beş vakit için emredilmiştir.
- **Yedi** sayısının kutsallığı birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Eskiden dünyanın sabit durduğu ve etrafında da yedi gezegenin döndüğü inancı vardı. Bu gezegenler Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn, Ay ve Güneş'tir. İnsanoğlu her gezegenin bir gök katında olduğu düşündüğü için "Göğün yedi katı" deyimi belleklere yer etmiştir. Tevrat'ta Tanrı'nın dünyayı altı günde yarattığı, yedinci günde dinlendiğini yazması, yedi rakamını uğurlu bir sayı yapmıştır. Arapçada "seba" olarak adlandırılan yedi sayısının kutsallığına inanılmıştır. Yedi sayısı Mevlevîlikte de kullanılmıştır. Zikir olarak kabul edilen semâ töreni yedi bölümden oluşmaktadır.
- **Sekiz**, fazilet, ahlak, kararlılık ve akli simgeler.
- **Dokuz**, doğruluk, yüceliğin, bağımsızlığın işaretidir. Sayıların özüdür çünkü içinde 3 tane 3 vardır. İslâm anlayışına göre evren 9 felek (göksel küre)den oluşmuştur.
- **On**, tamlık, mükemmelliktir. İslâm'da cennetle müjdelenen 10 sahabe vardır.
- **Kırk** sayısı, hazırlık ve tamlık, olgunluğa erişme, dualitenin bitip ve bütün olan anlayışın başlaması demektir.

Anadolu inançlarında ifadesini bulan **bir, iki, üç, dört, beş, yedi, sekiz, dokuz, on** ve **kırk** sayılarının Türkü sözlerinde sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yukarıda yer alan Türküleme ilişkin tespitlere, TRT'nin 2006 yılında yayımladığı 4200 Türküden oluşan "Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1-2" adlı eserin incelenmesi sonucunda ulaşılmıştır.

Bu araştırma, Anadolu halkının yaşamına yön veren inançların renkleri ve sayılar örneklerinde Türküleme yansımalarının ortaya konulduğu bir durum tespitini içermektedir. Elde edilen verilerin sosyolojik açıdan irdelenmesinin, çalışmanın daha işlevsel hale gelmesini sağlayacağı, bu yolla halk kültürüne ve dolayısıyla halk bilimine önemli bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

BAŞGÖZ, İlhan. (2008). *Türkü*. İstanbul: Pan Yayıncılık

ERHAT, Azra.(2010). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul:Remzi Kitabevi A.Ş.

EYUBOĞLU, İsmet Zeki .(1998). *Anadolu İnançları,Anadolu Üçlemesi 1-2*. İstanbul:Gökkuşluğu Matbaacılık.

GÖLPINARLI, Abdülbaki. (2006). *Mevlevî Adâb ve Erkânı*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi, İkinci Basım,

HANÇERLİOĞLU, Orhan. (2000). *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi

KARASAR, Niyazi. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*.İstanbul: Nobel Yayınları.

ÖGEL, Bahaeddin. (1993). *Türk Mitolojisi*.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TÜRKÇE SÖZLÜK . (2009). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRK HALK MÜZİĞİ SÖZLÜ ESERLER ANTOLOJİSİ 1-2 (2006). Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.

TÜRKİYE'DE HALK AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜ IV. (2009). Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları.